

Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor (1816). Notes on glosses

Liliana Soare*

Faculty of Letters, University of Pitești, Str. Gh. Doja 41, 110253 Pitești, Romania

Article info

History:

Received April 11, 2014

Accepted May 26, 2014

Published January 13, 2015

Key words:

glosses

lexical borrowings integration

modernization of Romanian

literary language

Abstract

The aim of the present paper is the minute analysis of glosses excerpted from *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor*, a text translated by Petru Maior and printed in Buda, in 1816. The Enlightenment principle followed by the Transylvanian scholar, i.e. the principle of adapting the Western culture to the Romanian one, of facilitating the access of popular masses to science is materialised in the high frequency of glosses. For P. Maior, the gloss represents an excellent mechanism of inserting neologisms in his text, neologisms which are explained by old, popular terms, collocations or periphrases. The highest weight is held by terminological glosses of the *lexical borrowing – old term* type. The fact is relevant for the conception that guides the author in his activity of translating the text: the glosses are intentionally oriented towards the creating of a neologic lexical corpus, in accordance with that of other European languages of culture. A detailed analysis of the various types of glosses offers useful information as regards the phenomenon of integrating neologisms and reveals interesting aspects of the process of lexical renewal of the Romanian literary language.

1. Introduction

1.1. Petru Maior conducts an impressive activity of writing, translating and adapting numerous texts in various fields; his editorial activity displays a work organised on almost all fields of the Romanian Enlightenment, work which stakes the most important areas of the written culture of the period. As a censor of the Buda printing house, he receives, among other duties required by his position, the task of translating several texts of science popularization which he does not sign as a translator. Based on convincing linguistic arguments, Ursu (1961) concludes that this text of veterinary medicine, entitled *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor celor ce se încing prin țeară și a celor ce se leagă și a unor boale sporadice, adecă pe ici pe colo îmblătoare, ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor* (130 pages), published in Buda in 1816, is a translation belonging to Petru Maior¹.

1.2. Most of the science popularization texts which appear in Transylvania at the end of the 18th century and the beginning of the 19th century are translations and adaptations of Latin, German or Hungarian texts, utilitarian papers belonging to the state, official literature, with a broad circulation in the entire cultural space of the empire. Their translation was a task of the Buda printing house to be carried with the help of the censors of Romanian books. Like the Romanian printing house in Wien or Lwow, the printing house in Buda was obliged, due to the coordinates of the cultural policy of the Austrian Empire, to print textbooks and texts of science popularization for the Romanians in Transylvania. Their goals are varied, a fact which pinpoints the intention of mass culturalization, by passing from an erudite literature to one oriented towards the stringent needs of the community. Many of them are “învățături” (instructions), which show their destination from their titles: *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor*, *Învățătură pentru prăsierea pomilor*, *Învățătură despre cultura și creșterea frăgarilor*, *Învățătură de a face sirup și zăhar*,

*Email address: lilianasoare2006@yahoo.com.

¹For other translations of the Transylvanian scholar, see Ursu (2012).

Învățătură firească spre surparea superstiției norodului etc., others “povățuiri” (exhortations): *Povățuirea către economia de câmp*, *Povățuirea cu praxis către sporirea stupilor* etc., texts with an obvious pedagogical orientation.

The massive assimilation of foreign texts “dezvăluie, incontestabil, un proces de înnoire a unei scheme culturale și o mai bună înțelegere a acestuia presupune, în primul rând, integrarea activității de traducere în ansamblul dezvoltării culturii scrise și, în al doilea rând, investigarea literaturii ca formă de expresie a *structurilor mentale* din societatea română” (Dușu, 1970, p. 155). The activity of translating and adapting foreign works implies not only the synchronization of Romanian culture and literature with the Western one, but also the assimilation of a new mentality towards man, which is materialised in an accessible literature. The translations of the period are based on a profound change of mentality structures and on a mutation among scholars, who are much open to a utilitarian mass literature which was to be introduced in a much broader circuit.

As it was observed (Prodan, 1964, p. 5), in this period translation does not represent a facile transposition of familiar notions in an already constituted scientific language. Translation is creation in itself, raising more difficult problems than the original writing in a language familiar to the writer. In the period when the Transylvanian scholars run their activity, individuality and originality did not represent pertinent features in defining a scientific work. They change, recreate, edit the texts they translate; they introduce annotations, eliminate information, replace the examples with other which are familiar to the Romanian reader, connect fragments from various sources, write prefaces etc.

Thus, in the case of official books, elaborated for all the peoples of the empire, the translators do not adapt the text but, as a rule, they closely follow the original. The accuracy of the language of translation is important, but equally important is the authors' endeavour to respect the *nature* of the Romanian language. Maior (1813), for example, condemns the artificial accuracy of the language in which the translation is being made, saying that: “Grecii așa vreu, ca cărțile cele besericești [...], cînd se întorc pre altă limbă, așa să se întorcă, cît nu numai înțalesul cel cuprins în cărțile acele să se țină, ci și țesetura cea din lontru a limbei grecești” (p. 182). Consequently, the scholar pleads both for conserving the accuracy of ideas and the meanings of words and the maintaining the specificity of the Romanian language: “Românii [...] cărțile cele besericești le-au întors pre românie după firea limbei românești, numai de aceea grijindu-se ca înțalesul să rămînă întreg” (p. 183). Having in mind that the theory of translation was not constituted yet, we can say that his conceptions are rather modern.

1.3. It seems that the text is translated after a Hungarian original, yet unidentified, a fact which makes the confrontation of the two texts impossible. The idea of the Hungarian original is sustained by the fact that, in two cases, there appear the expressions “iubita noastră patrie Ungaria” (“our beloved country, Hungary”) and “patria noastră Ungaria” (“our country, Hungary”): “Întră toate lîngorile sau boalele cornutelor adecă vitelor celor cu coarne, foarte adeseori, cu nenorocita și prea contăgioasa boala de vite sau puștla cornutelor, iubita noastră patrie Ungaria se devastă adecă se pustiaște, cît însuși cei mai puternici moștenitori ale largilor moșii nevindecate pagube pentru pierderea vitelor sale sînt strimtorați a simți, iară țăreanii ce sînt supuși dărei nu arareori la cea de pre urmă lipsă ajung” (22–23); “Iară cum că boala de vite în patria noastră Ungaria adeseori se escază (și se escază pentru locurile țarei pe ici, pe colo apuse, așezate, pentru unele locuri băltoase, pentru deseale vărsări de ape, pentru răsfulgările pămîntului cele cu putrăgiune, pentru notrețul cel stricat, pentru aerul cel nesănătos, pentru apele cele tăioase), care toate, afară de contagiu, cum că singure de sine pot să nască această pierzătoare boală, netăgăduit lucru iaste” (25). In another place, Moldavia and Wallachia are referred to as “țări streine” (“foreign countries”): “Întru adevăr, de prisosit iaste acum adevărit, cum că boala cea de vite și în țeara noastră mai adeseori se urzește: totuș, cum că acest stricătoriu rău mai vîrtos din țări streine, precum Moldova, Țeara Românească, Rusia se lățește la noi, dovedit iaste” (28–29)².

²These fragments are supplementary proof that Petru Maior closely follows the original: the Hungarian author writes about “patria noastră Ungaria”, and the remarks to the other two Romanian provinces as foreign countries are made from outside.

1.4. As Ursu (1962, p. 61) observed, this is our first medical text in which we can find a much richer speciality terminology with an obvious neologic character. However, what strikes us, besides the high weight of lexical borrowings³, is the high frequency of glosses (the title itself contains such an explanatory terminological structure: *boale sporadice adecă pe ici pe colo îmblătore*). The neologic terms are explained every time they are used, the cases in which they appear, subsequently to their first glossing without being included in the same or other explanatory structure are rare. An ordinary page of the book looks like in the following examples: “Aftele sau răniturile limbei trăbuie să se socotească numai ca simptome adecă schimbări fără cumpăt sau depunerea, descărcarea materiei ceii morboasă adecă a morbului sau a boalei la zisele părți; pentru aceea pericolu sau rișchiu adecă primejdia boalei depinde (atîrnă) de la forța adecă puterea ziselor friguri” (74); “Grumăzarea sau angina sau brînca porcilor iaste epidemică adecă se încinge și e foarte fatală sau stricătoare boală” (81).

Faced with new (scientific) concepts, the scholar is forced to appeal to explanation mechanisms in order to facilitate their understanding and assimilation. Scientific vulgarization, which has as a main objective the adaptation of the scientific text in order to be understood by the ordinary readers is combined with lexical vulgarization, which takes into account the cultural profile of the readers; the information is therefore formulated in the reader’s linguistic systems of representation. Consequently, at the end of the book, perfectly aware of the fact that, in order to be understood, the new knowledge should be translated into the reader’s idiolect, P. Maior warns and guides him in his journey to the edification of the book meaning: “Cinstite cetitoriu! *Vei afla unele cuvinte în cărticica aceasta, care, poate cu văzuta dintîiu, nu le vei pricepe; ci să nu te scândălizești! [...] Deci să binevoiești a ceti și a prociti toată cărticica, că toate acele cuvinte, care ți se părea streine, au într-un loc, au într-altul, au încă mai de multe ori le vei afla cu cuvinte de ale patriei tale tălmăcite și la dezvălită înțelegere aduse*” (127, emphasis added).

Though impressive, this obsession of accessibility burdens the text and bears on the cursivity of the sentence: “Semne de moarte sînt pulsu sau mișcarea, baterea sîngelui mai nepriceput, cu atîta celeritate (pripire, iuțeală) zbucesște, cît aproape la o sută, ci cu oscuritate, adecă întunecat, se numără, respirația sau răsufarea e scurtă, sufocativă, adecă sugrumătoare, apetita prostrată sau depusă, pierdută, aversația, adecă urîrea apei; unde ocură (vin, se ivesc, se văd) aceste semne, nu va trăi animantul o jumătate de zi, iară acele adevărit amuș vor subsi, a căroră urechile și astremitatele acum le sînt răci, căroră, de li băga degetele în urechi, nici capu nu-și mișcă” (63–64).

1.5. As a linguistic means which consists in establishing an equivalence relation between two terms (lexemes or collocations) or in explaining, through periphrases, certain terms, the lexical glossing can be traced back to our first literary texts elaborated in the 16th century. The glossing phenomenon manifests itself with an extraordinary force and with a well-determined aim at the end of the 18th century and the beginning of the 19th century, when modern literary Romanian was constituted and when the problem of creating the scientific terminology and disseminating it among the masses was stringently raised. The gloss provides the accuracy and the denotative function of the scientific terminology. At the same time, this linguistic device is relevant for the intention of making the new terms more accessible as well as for the relation between the cult, erudite terminology and the old one, being relevant for the lexical and semantic adaptation of neologisms. Thus, the glosses represent an important factor in the process of penetration and circulation of neologisms, preparing the semantic and stylistic field for the renewing of the literary language.

The speciality literature records many studies on glosses in the old Romanian texts⁴. Unlike other

³We intend to dedicate a special study to the lexical borrowings used in the text; after a quick consulting of our main lexicographical works, we observed that many of the neologisms which, probably, have their first attestation in this book are subsequently attested or are not recorded at all.

⁴Among these, we mention only some: *Gh. Șincai. Opere*, vol. 1, București, 1967, edition (in four volumes) realised by F. Fugariu, who, in the introductory study, excerpts and analyses a rich material of glosses (p. CLXXIX–CLXXXVII); G. Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970 (p. 13–51); Al. Niculescu, *Premesse sul problema dei rapporti cultural-linguistici italo-romeni*, in “Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică”, II, 1971,

researchers who tackled with the problem, Al. Gafton regards the device as an organic component of the translation activity, as an issue creator of literary norm; therefore, the author examines the glosses from our old (religious) texts from the perspective of the needs that have generated them and the functions they fulfil. Gafton (2012) also proposes a basic typology of glosses, writing about explanatory, completive and orientative glosses. Many of them, the author shows, can sum up the features of all types of glosses, therefore a more rigorous classification is almost impossible (p. 323–358).

2. The inventory of glosses

Most of the glosses found in the examined text, *Învățăturii pentru ferirea și doftoria boalelor*, can be explained through the pauperity of the Romanian of the period, which did not have the necessary terms in order to denominate the new realities. The most numerous ones are those which explain the new terms, unknown or little known to the reader, with the help of old, popular terms.

2.1. From a graphic point of view, the glosses are included in the text. However, there are 13 cases in which the glosses are placed *as a foot note, with a reference mark*. This type of gloss is relevant for the beginning of development of the critical apparatus, for the scientific elaboration of texts following specific norms:

- *Despre ferirea boalei vitelor*, g. „Vită iaste orice are simțire și răsuflare. Deci cu acest nume numim preste tot boii, caii, oile, caprele, porcii ș.c. Și la latini au trăbuit mai demult aceste să se cheame vite; și de acolo au rămas la latini cuvântul *veterinaria* (v e t e r i n a r i a), adecă măiestria de a doftori vitele. Vita se zice românește și *viețuitoriu*, ba și *animant* și *animal*, care nume se cuvine și omului, numai că omul iaste animal cuvântătoriu, iară vita e animal necuvântătoriu.” (3);
- *notreț*, g. „*Notreț* iaste finul, paie, ovesul și orice cu care se hrănesc vitele. Cuvântul acest iaste născut de la vorba latinească *nutrio* (n u t r i o), care va să zică „hrănesc”. De acolo zicem *nutremînt*, carea aceea înseamnă ce și cuvântul, *notreț*: *nutresc*, carea una e cu *hrănesc*.” (3);
- *poițele sau staurile*, g. „Sălașelor, unde se ține închise și se hrănesc vitele, pre alocurea după feliurile vitelor desclinite nume s-au obicinuit a se da, așa: sălașul unde se țin vitele cele cu coarne, adecă boii, vacile, îl cheamă *poiată*, unde caii, *grajd*, unde oile, *staur*, unde porcii, *coteț* sau *cocină* ș.c. Noi a tuturor vitelor, ori de ce plasă să fie, sălașul îl chemăm în cartea acesta *staur*, că și latinii toate acestea le numesc *stabula*, de unde vine și cuvântul românesc, *staur*.” (4);
- *comunitatelor*, g. „*Comunitate* se zic toți oamenii laolaltă socotiți, cîți sînt în sat sau la oraș. Uneori comunitatea cea mare se împarte în mai multe parțiale sau mai mici comunități. Așa, în Peșta iaste comunitatea românilor, comunitatea grecilor, comunitatea sîrbilor ș.c.” (5);
- *copia*, g. „Vitele toate laolaltă ce sînt supt căștiga, adecă grija păstoriului, unii după plasa vitelor le dau desclinite numiri; așa, zic *turmă de oi*, iară *turmă de boi* nu zic. Noi toate le chemăm *copia*, după datina românilor celor preste Dunăre, care cuvînt în sine înseamnă *mulțime*.” (6)⁵;
- *contagiu*, g. „*Contagiu* se zice acel felu de boală de carea, numai de se va atinge cel cu această boală de cel sănătos, cel sănătos încă se împle sau boala carea cu atingerea se leagă de altul, cum e vărsatu, rîia ș.c. Deci boale contăgioase se zic acele care cu atingerea se leagă de alții.” (11–12);
- *lingori*, g. „*Lîngoare*, pre alocurea, se numește numai un felu de boală rea, de carea doarme omul dus și, ieșindu-și din fire, vorbește într-aiurea. Ci, fiindcă acest cuvînt în sine înseamnă orice plasă de boală

p. 893–904; Niculescu (1978, p. 148–158); E. Toma, *Limbajul științific românesc la începutul epocii moderne (secolele XVIII–XIX)*, București, 2003 (p. 172–183); L. Soare, *Școala Ardeleană. Lexicul scrierilor de popularizare a științei*, Pitești, 2012 (p. 168–177).

⁵ According to his conception that the literary Romanian should be enriched with borrowings from Aromanian — in the postface of the translation, Maior says: “...întru prefacerea acestei cărticică m-am întrebuițat cu mai multe dialecte ale limbei românești, din carele unele nu sînt astăzi cunoscute în patria ta...” (127) —, P. Maior uses several words from this dialect: *căștiga* “grijă” (6), *copie* “mulțime, turmă” (6), *demînda* “porunci” (29), *puștlă* “ciumă, pestă” (22). The influence of the Aromanian dialect is to be seen in the forms with a protetic *a*, as in: *acășună*, *acrescută*, *adoi*, *adoită*, *amișcată*, *arîde*, *aroadă*, *asparge*, *atoarnă* etc., which are to be found in many of his translations.

la românii cei preste Dunăre, și noi în cărticica aceasta întru acel înțales îl luăm, adecă pentru orice beteșug; totoș, uneori însămnăm cu el anume boala cea rea.” (12);

- *epizootice*, g. „Epizootică boală iaste carea se întinde și se încinge mai preste mult loc întră vite fără de a se împla una de alta. Însă sînt unele boale, care, afară de aceea că sînt epizootice, au și contagiul împreunat.” (13);
- *călbeaza*, g. „Călbeaza latinește se cheamă *Fasciola hepatica*, adecă „fașă de ficat”; *Carbasus* asemenea la latini e o pînză de in foarte subțire, *carbasus*, dară nu e departe cu înțalesul de „fașă”, deoarce și carbasul slujește la înfășare. Pentru aceea mi se pare că cuvîntul nostru *călbează* e născut din latinescul *carbasus*, mutînd *r* în *l*, de nu vei vrea mai bucuros a-l trage de la *collabasco*, fiindcă vitele care au călbează sînt de căzut, de perit; sau de la *calvesco*, carea înseamnă „mă pleșugesc”, pentru că turma în care încape călbeaza foarte se pleșugește, adecă se rărește, cît de multe ori nici o oaie nu rămîne în viață din turma aceea.” (15–16);
- *boala de vite*, g. „Precum cuvîntul *lîngoare* pre alocurea înseamnă numai un feliu de boală rea ce vine pe oameni, așa cuvîntul *boală de vite* înseamnă acea boală rea ce vine pe vitele cele cu coarne, carea la latini se numește *Lues Omasi*, adecă boala mașului celui cărnos, și iaste ca o puștlă, adecă ciună întră cornute. Întru acest înțeles luăm și noi aci cuvîntul acela.” (22);
- *dosă*, g. „*Dosa*, latinește *dosis*, e cuvînt doftoresc, carele înseamnă acea măsură de lucruri cîtă se dă deodată ori la om, ori la vită.” (47);
- *gangrenă*, g. „Gangrena e carne moartă carea se naște din rană sau din înflămație (aprinde, obrintitură), căria, de nu-i vei sta în coantră cu timpurie vindecare, se tîrîie mai încolo și tot merge înainte rozînd carnea.” (57);
- *boala cea mucoasă sau suporința*, g. „Suporința se zice de la cuvîntul latinesc *suppuratio* (s u p p u r a t i o), pentru că materia carea iase în boala aceasta din nările calului iaste în chipul puroiului.” (85).

The excepted examples show the complex structures of these explanatory devices, the author often resorting to the means of “gloss within a gloss”. This type of glosses offers ample explanations of words as well as etymologic information in order to facilitate the understanding of the new terms. Some of them indicate Maior’s linguistic preoccupations, as the lexical field established in the case of glossing *poiata*, or the situation of *călbează*, which capitalises, by author’s direct implication: *pentru aceea mi se pare că*, on very detailed linguistic explanation made with the goal of guiding the reader and broadening his knowledge horizon. The starting point of these footnote glosses is represented by “un segment de text, pretext pentru ca receptorului să i se furnizeze informații noi, care-i lărgesc orizontul sapiențial și de gîndire” (Gafon, 2012, p. 356). Beyond the “rolul lămuritor și îmbogățitor”, these glosses have the role of “de a atrage cititorul spre text, de a-l instrui și forma în sensul și pe baza textului [...]” (*ibidem*).

2.2. The glosses which are included in the text are most numerous. They reveal various glossing techniques, by using the parantheses, juxtaposition, the conjunction *sau* or the explanatory apozeme *adecă*.

2.2.1. A first type of gloss, the most frequent one, inserts **synonyms** (lexemes or collocations) from the common lexicon in various structures:

a) **binary**: *se va acerăla* (sic!) *adecă pripi* „accelera” (125), *acrimonia sau ascuțimea* (100), *acurata* (cu de ajuns) (48), *cu afte* *adecă cu beșicuțe* (72), *aftele* *sau răniturile limbei* (74), *vor alăbora* *adecă vor lucra* (44), *amputația* *adecă tăierea* (111), *angina* *sau grumăzarea porcilor* (82), *animal* (viețuitoriu) (62), *antifloghistiche* *adecă asupra fierbințelii* (51), *ample* (largi) (65), *apetita* *adecă voia de a mîncă* (55), *apetita* *adecă voia de mîncare* (69), *de argilă* *adecă de lut* (80), *aversația*, *adecă urîrea* (63), *aversă* *adecă urește* (101), *boala cea mucoasă sau suporința* (85), *cadabru* *adecă trupul cel mort* (45), *a cadabru* *adecă a trupului celui mort* (37), putoarea cea *cadăbroasă* *sau de mortăciune* (71), *calce* (var nestins) (114), *castrația* *adecă jugănirea* (111), *causa* *sau pricina* (73), *cautele* *adecă feriri* (33), *cauterisația* *adecă arsura* (111), *cauteriu* *adecă fier ars* (51), *cauție* *sau ferire* (89), *cădabru* *adecă mortul al ei trup* (32), (lipsit de) *cerc* (roșu), *adecă de împrejurare* (roșie) (56), *cicatrice* *adecă urmă de rană* (121), *circulația* *adecă împlarea sîngelui* (124), *circumciderea* *adecă tăierea împrejur* (111), *a clăudica* *adecă a schiopăta* „claudica” (92), *coloră* *adecă față* (56), *comerciul* *adecă împărtășirea cu vite* (35), *să se comită* *adecă să se*

încredințeze (116), *boală complicată* adecă îndoită (82), *comuna* (de obște) pășune (31), (sub pedeapsa) *confiscației* (contraband) (43), *contaminate* adecă spurcate (91), de a se *contăgi* adecă de a se împlăea (de la alte oi de această boală) (58), *continue* adecă necurmăte (81), să se *continue* adecă să nu se curme (84), să o *continue* adecă să nu o curme (122), *contrarii* adecă împotrivitoare rînduiei (22), *cornute* adecă vite cu coarne (18), *notrețul corupt* adecă stricat (94), *coruptul* adecă stricatul (62), *cremotartariu* adecă piatră de vin (67), *cristalin* adecă ca cristalul (57), *cruderă* adecă nemilostivă (125), *cruderitate* adecă tirănie (125), *custode* (păzitoriu) (39), *custodie* (pază) (39), *damne* adecă pagube (110), *decoct* adecă zeamă fiartă (51, 61, 123), *decoctu* (zeamă fiartă) (76), să se *defalce*, adecă să se cosască (9), a se *dedura* (gilui)⁶ (91), *deliriu* adecă nebunia (84), *denudată* adecă despoiata piele (99), *depende* (atîrnă) (74), plămînile *depravate* adecă stricate (82), *depunerea*, descărcarea materiei ceii morboasă (74), *destinatul* adecă rînduieit loc (45), să se *dețină* adecă să se oprească acasă (66), se *devastă* adecă se pustiaște (23), *devăgînd*, adecă îmblînd *ermii* sau pustii pre *platei* (ulițe) (107), se *devide* sau se împarte (73, 77), a *devora* adecă a mînca (108), *diarea* adecă cufurirea (26), *diarea* adecă cufureala (51), *diferență* (desclinire) (113), se *diferesc* (se deosebesc) (55), să nu se *dimită* (sloboadă) la pășune (66), regulele cele *diretive* adecă îndreptătoare (21), *dirigență* (sîrguință) (108), *dispoziții* adecă rînduiei (114), *dispoziții* sau rînduiei (104), *dispozițiile* (rînduieile) (38), *distanță* (depărtare) (34), *diversă* sau deosebită (natură) (55), *diverse* adecă deosebite (19), *doftor* sau hirurg (119), *emeticu* tare (leac de borît) (84), *epidemică* adecă se încinge (81), *esculente* adecă bucate putrăde „excremente?” (108), *esempruri* adecă pilde (111), *faciritate* adecă cu lesnire (87), *falsă* adecă neadevărată (95), *fatală* sau stricătoare boală (81), *fatalul* adecă pierzătoriu (34), *fenomene* (arătări) (83), *fluid* adecă curătoriu (117), cu *foarcepă* adecă cu clește (115), *forța* adecă puterea (74), cu *forța* (sila) (39), cu *fosă* adecă cu groapă încungiurate (41), apă *frigidă* adecă rece (84), *frigidă* (rece) (108), *funestul* adecă perzătoriu rău (105), *furfură* adecă tărîțe (cu apă stropite) (60), de *furfură* adecă de tărîțe (fierte) (61), *găngrenos* adecă rănit (27), *generale* (pe de asupra) (21), spre *generație* adecă spre prăsire (95), *genuin* (adevărat) (96), în *gradu* adecă în treapta (86), *bronice* adecă lung vecuitoare (86), *infusu* sau fiertură (122), *înferma* adecă bolnava vită (80), *înflamația* sau aprinderea (77), rane *înflămate* sau aprinse (72), *înflămația* sau aprinderea (61), *înfus* adecă zamă fiartă (69), să se *înhume* adecă să se îngroape (114, 115), se va *înstila* adecă picura (54), să se *întărzică* (oprească) (44), *lienita* sau boala de splină (62), (cu) *lienitidă* adecă cu boala de splină (57), *litarghiriu* adecă de oțet de spumă de argint (79), *masă* adecă aluat (69), *membrana* sau pelița (88), *moment* (cirtă) (125), *morbul* adecă boala (68), *morbu* sau boala (81), *mordac* adecă mușcătoriu (110), *moturi* (mișcări) (123), *munde* adecă curate (64), *munde* adecă curățite (85), *murii* adecă părății cei de piatră (53), *murii* sau părății cei de piatră (91), *necesarie* (de trăbunță) (116), *necesitatea* adecă lipsa (49), *necesități* sau strimtorați (108), *neconrupt* adecă nestricat (108), *nocib* sau vătămător (109), *nocibe* adecă vătămătoare (107), *nocivă* adecă vătămătoare (71), partea cea *nudă* adecă goală (93), *nude* adecă goale (71, 115), *nutremînt* (notreț) (50), de *nutremînt* adecă de hrană (108), *nutri* adecă hrăni (90), *ocasia* (prilejul) (111), *ocasionale* adecă privilegiuitoare (105), *oculația* adecă altuirea vărsatului (59), *operații* (lucrări) (110), o *oră* adecă un ceas (34), cu *oscuritate*, adecă întunecat (63), a se *osărba* (a se ținea) (107), se *oserbă* adecă să ia aminte (101), *ostipația* adecă încuierea pîntecelui (66), *ostruție* adecă încuiere (67), *palatul* adecă ceriul gurei (72), *pastă* adecă aluat (80), *penuria* adecă lipsa (62), *peregrinatori* (nemernici) (39), în *periodul* adecă în cursul (87), de *precauție* adecă de încungiurare regule (107), *predespun* adecă gătesc spre această boală (89), *preserba* adecă scuti (112), *preservativ* sau scutitoriu asupra pierzătoarei boală (48), mijlociri *preservative* și *curative* adecă apărătoare și doftoritoare (21), *preservativă* sau apărare (48), *preservative* sau apărări (111), *prescriptul* sau rînduieit modru (32), *prescripții* (rînduiei) (53), *producturile* (rodurile) (39), *produturi* sau lucruri (19), *profondă* adecă adîncă (63), *promove* (mișcă) (65), împedecarea *propagației* adecă a lățirii (105), *proporționate* (potrivite) (65), *propria* (a sa) (42), *proprietary* adecă stăpîn (31), să se *proveadă* adecă să se grijească (38), *prudent* (cu înțelepție) (95), *pruringine* adecă mîncătură scărpinătoare (92), *prurit* adecă mîncătură scărpinătoare (92), *prurit* adecă mîncare cu

⁶[...] “celelalte ale staurului vase de lemn cu muc contaminate adecă spurcate bine se cade a se dedura (gilui), cu dorabla a se netezi” [...] (“a gelui”, “a rindela”).

scărpinare (121), **pulsu** sau baterea sîngelui (68), **răsfugările**⁷ sau răsuflările (pămîntului) (6), să se **răpurg** adecă să se curăță (53, 109), îi **răsisă** adecă îi stă în coantră (65), **remediu** (leac) (112), **remediuri** (lecuri) (67), **loc remotu** adecă depărtat (32, 46), **repurgația** adecă curățirea (52), **respirația** adecă răsuflarea (63), **roboritoare** adecă întăritoare de stomah (de rînză) „roborant, medicament cu acțiune tonică” (69), **mai robuste** adecă mai tari (62), **sapidă** (plăcută) (95), **săturat** adecă bine fiert „saturat” (84, 85), **scabia** adecă rîia (94), cauza **scabiei** adecă a rîiei (94), să se **scarifică** adecă lin să se străpungă (120), rane **scăbioase** adecă rîioase (93), **schiroasa** adecă vîrtoasa îmflătură (86), **segregată** adecă despărțită de cealelalte (33), **segură** adecă fără primejdie (112), **separată** adecă despărțită (31), **loc separat** sau despărțit (32), **servitorii** (slujitorii) (44), **siguranța** (neprimejduirea) (41), **simplă** (nu lucrată) (60), **simptome** adecă schimbări fără cumpăt (74), **simptomele** sau schimbările cele fără cumpăt ale morbului adecă a boalei (68), **simptomele** sau schimbările cele necumpătate ale boalei (101), **spera** (nădăjdui) (88), a se **spera** adecă a se nădăjdui (74), **speranță** adecă nădejde (83), **sperare** adecă nădejde (125), **speriință** sau ispita „experiență” (24, 82), **spese** sau cheltuiiele (89), **grija speselor** adecă a cheltuielilor (32), **spise** adecă groase (73), boale **sporadice**, adecă pe ici pe colo îmblătoare (f.t.), cu **strie** adecă trăsuri sîngerate înveregată (86), **subsește** adecă moare (45), **subsire** adecă moarte (50), **sudorifere** adecă ce fac sudoare (90), **sufocativă** adecă sugrumătoare (63), **supurație** adecă puroire (78), **la supurație** adecă la puroire (120), **în supurație** adecă în puroire (121), apă **tepidă** adecă călduță (69), **terebentină** (terpentin) (68), **teritoriu** (ținut) (114), se **termină** adecă se sfîrșește (81), **titilație** (gîdilitură) „titilomanie” (92), **transpirația** sau răsuflarea vitei contăgioase (21), **trucidarea** sauuciderea (41), **trucidatei** adecă ucisei vită (41), să se **trucidă** adecă să se junghie (80), să se **trucide** sau să se împuște (91), să-l **trucizi** adecă să-l omori (112), **trupul** cel subsit adecă mort (27), **urina** adecă udul (63), **us** adecă întrebuițare (46), pășunea **vaporoasă** sau aburoasă (94), **mai vegetă** sau mai vioaie (68), **veterinari** adecă doftorii cei de vite (11), **veterinari** sau doftori de vite (23), **veterinaria** adecă măiestria de a doftori vitele (3), măiestria **veterinarii** adecă a doftoriei de vite (48), (în statul) **violenției** adecă silniciei (110), să se poată **voluta** (tăvăli) (82), **vomitu** adecă borîtu (84).

b) **ternary**: **acrimonia** sau tăria, asprirea înrăotățită (95), **angina** sau brînca sau grumăzarea porcilor (15), **antifloghistiche** adecă asupra focului sau a aprinderii (84), **atmosfera** adecă ținutul sau cuprinsul aerului celui din stauri (53), **cadabrul** adecă corpul sau trupul cel mort (87), **celeritate** (pripire, iuteală) (63), apă **comună** (de obște, firească) (61), **congestii** adecă adunături, strinsuri în cap (81), **crustă** adecă scoarță sau piele de lard (93), **regulele dietetice**, adecă ale traiului sau a mîncării și a beuturii (123), **disenteria** adecă inima rea, cea putredă (27), **disenteria** adecă cacășînge, inima cea rea (51), **dispoziție** (gătire, întocmire) spre turbare „predispoziție” (66), **dispoziție** sau întocmire, gătire (100), **grumăzarea** sau **angina** sau brînca porcilor (81), să **încrustezi** adecă să ungi sau să alipești îmflătele picioare ale vitei (80), **î nflămație** (aprindere, obrintitură) (57), se vor **îngurgita** (ghiftui, împlea) (107), **îmflătură** pendentă adecă atîrnată, spînzurată (82), depunere **metastatică** adecă amișcată sau petrecută (77), **materia morboasă** adecă a morbului sau a boalei (74), **periclu** sau rîșchiiu adecă primejdia (74), **periferia** (împrejurul, partea) (37), cu **peripneumonia** adecă cu răsuflare grea sau aprinderea plămînilor (57), spre **preservativă** sau apărare, scutire de vărsat (57), **preservativă** adecă apărare, scutire adeverită (28), **primorilor** (celor de frunte sau întii) (29), **apetita prostrată** sau depusă, pierdută (63), **pulsu** sau mișcarea, baterea sîngelui (63), să-i **rămoavă** adecă să-i lipsească de la sine, să-i lapede „a îndepărta” (106), să se **repețească** adecă să se adoiască, să se poftorească (sărăturile cele slobozitoare) (68), **repețita** (adoita, poftorita) (60), **resoluția** adecă desfacerea, descuierea **ostruțiilor** adecă a incuierii (67), **separată** adecă desfăcută sau despărțită (80), **stimulante** adecă întăritoare, aromatice (nutremînturi) (108), **terminul** adecă capetul sau sfîrșitul boalei (88).

c) **quaternary**: **cautelele** adecă luările aminte, apărările, scutirile contagiului (13), **îndiferent** (lasă-mă-să-te-las, nici bun, nici rău, fără ceva mărginire au alegere) (102), **melanhonie** adecă mîhnire, întristăciune, osteneală a trupului (101), **ocură** „apar” (vin, se ivesc, se văd) (64), (chip) **preservativ** adecă spre apărare, spre ferire, spre scutire (46), o **produce** sau o naște, o pricinuiăște, o acășună (62), **remit** adecă îngăduie, se

⁷“Emanație, evaporare, transpirație”. Cuciureanu (1959, p. 56) explains it by Ital. *sfogare* (from examples like *sfogare la passione*), which means “a-și descărca, revărsa patima”.

îmblînzesc, alină (68).

d) **quintuple**: *astremitatelor* *adecă a marginilor sau a capetelor sau a sfârșiturilor sau a lăturilor „extremitate”* (63), *nutritoare* *adecă hrănitore, întremătoare, întăritoare, amărătoare lături de fărină* (50), *să se sugrume* (*să se împedece, să se oprească, să se curme, să se răteze*) (106).

This category also reveals the complexity of the explanatory structures: *depunerea, descărcarea materiei ceii morboasă* *adecă a morbului sau a boalei; devăgînd, adecă îmblînd ermii sau pustii pre platei (ulițe); rezoluția* *adecă desfacerea, descuiarea ostruțiilor* *adecă a încuierii; roboritoare* *adecă întăritoare de stomah (de rînză)* etc.

This type of glosses represents a privileged instrument of introducing new terms; with the help of *sau* or *adecă*, the reader is invited to dissociate between the components of these structures and to construe the next term as an explanation of the first one, the borrowing. The new terms (including the Italianisms and Latinisms representing *hapax legomena*, such as: *cautele, moturi, munde, murii, ocură, rămoavă, răsfugări, remotu, spise, subsire, voluta* etc.) are adapted to the phonetic and morphologic system of Romanian and equated with synonyms or collocations familiar to the reader; thus, the phenomenon of glossing has an obvious terminological purpose; these glosses aim at “the terminological transfer” (Niculescu, 1978, p. 150), the relating of erudite terminology to one the reader is familiar with. The goal of the Transylvanian scholar is “extinderea sferei compartimentului lexical românesc, îmbogățirea inventarului lexical, propunînd limbii și vorbitorului neologisme” (Gafton, 2012, p. 334).

2.2.2. Another type of gloss the scholar resorts to is that in which he explains the new terms (much rarely the old one) through a periphrasis; such structures are introduced by *adecă*, by expressions such as *ce/cum se zice/numește/cheamă, (cum) se zice românește, care va să zică* or paratheses: *dosă* *adecă deodată cîte o lingură* (69), *mațul duoden* *adecă cel de doasprezece degete de lung* (27), *epidemică* *adecă carea se încinge mai preste mult loc întră vitele cele cornute* (61), *cu epidimie* (*cu încingere mai preste mult loc*) (54), *Idiopatică* *se cheamă dacă aprinderea în unghii fără de a fi fost alta mai nainte boală începe; simptomatică* *se zice dacă boala de la aprinderea gurei prin depunere metastatică* *adecă amișcată sau petrecută se naște* (77), *idrofobia* *adecă boală carea face a să îngrozi de apă* (109), *infus* *adecă băutură ce s-au fiert cu jalie, cu valeriana și cu camfor* (52), *prin peregrinatori* *sau nemearnici, adecă prin cei ce îmblă prin țări cu diverse lucruri, negoațe, vestminte de lînă, sau pănură și prin mii alte modruri* (21), *să se scarifică* *adecă cu puțină împunsătură să se pleguiască sau rănească au cu cuțitul să se desfacă* (70), (urechile) *văcelindu-se* *adecă într-o parte și într-alta dîndu-se* (103), *dinții văciliți* *adecă se mișcă sau, cum se zice, joacă ca mărgeaua „vacilant, mobil”* (73), *vărsatul cățălat* (*adecă cînd sgăbunțele sînt boțite, legate laolaltă*) (56).

Such glosses have mainly an explanatory and informative role; being interpretative transpositions, they only aim at explaining the terms; the translator is not preoccupied with offering an equivalent terminologic lexeme.

2.2.3. The glosses which insert terms from other languages are rarely used; Latin: *aprimderea mațului ce se zice „omas”* (23), *dosa, latinește „dosis”* (47), *Lues Omasi, adecă boala mațului celui cărnos* (22), *acid salis (năcreală de sare)* (50), *înfuse (infusa)* (67), *linsătura de gumi de Arabia (mucilago)* (69), *mațul cel gros ce se zice „omas”* (27), *mațul ce se zice „abomas”* (27), *sarea de piatră (sal petre)* (65), Italian: *arcanu duplicatu (arcano duplicato)* (67) or German: *lăzăret (Roth-Stall)* (29).

The presence of the foreign terms can offer precious clues in establishing the etymological source of the Romanian term.

2.2.4. Another category of glosses is represented by the ones which resort to old, popular or regional terms, diachronic, diatopic and diastratic synonyms (Gafton, 2012, p. 351) and in which the author appeals to the linguistic competence of the reader: *aborul sau răsufarea gurei* (19), *acrescută sau încheată* (85), *să se adaugă* *adecă să se mai mărească dosa* (99), *a amîna* *adecă a zăbovi* (35), *amînare* *adecă zăbavă* (36), *amînat (tîrziu)* (73), *amonim (dojenim)* (111), *amonîți (dojenîți)* (39), *arișchioasă* *adecă primejdioasă* (101), *boldul sau patima (de cățălit)* (110), *rane cancroase* *adecă lupariță* (87), *case de oaspeți* *adecă cricime*

(19), câștiga adecă grija (30), cîrviță adecă pleșugirea (92), se comînda⁸ adecă se întrebuițează (46), copia adecă turma (6), lîna crispă adecă creață (92), se demînde (poroncească) (29), se dezvîină adecă se slăbește (62), a se dimica (a se bate, a se mîncă cu alți cîni) (107), doftorie sau vindecare (98), în foabă adecă în groapă (114), cu friguri putrăde adecă cu lîngoare (57), gînfarea sau îmflarea ugerului (63), halec (hering) (120), (picioarele calului) se întumesc adecă se gînfă (87), larmă sau strigare (115), aer liber (slobod) (45, 65), libre adecă ponți (76), pișatul mistreț adecă puțin (63), mortariu (mojar) (99), mulii sau mușcoii (88), noioase adecă grețoase, scîrbelnice (95), op adecă lipsă (10, 106), osedite adecă cuprinse (88), osicrat adecă oțet (74), la ospătărie adecă la cricimă (35), la ospătării sau case de oaspeți adecă cricime (91), pleagă (rană) (69), se pleșugește adecă se rărește (16), pricura adecă primejdia (115), în pricură adecă în primejdie (112), mai cu pricură (mai cu primejdie) (64), să se pricure adecă să se primejduiască (113), pricuroasă (primejdiuasă) (117), puștlă, adecă ciură (22), puștele adecă beșicuțe (55), puștele sau beșicuțe (92), rană sau sgrăbunță (65), rane puturoase, crunte sau, cum se zice, carne vie (78), rișchiu adecă primejdie (104), săponele sau spălături (108), scade adecă se desumflă (78), scaldătoare sau spălarea picioarelor (122), smucide adecă lutoase sau pămînjite (90), stîmpărată adecă călduță (60), stercu (balega) (108), teama sau frica (80), ud sau pișat (19), vegherea adecă privegherea (44), lucrarea vintricelului sau a rînzei (26), păhar de vitru adecă de glajă (54).

Such glosses, based on the resources of the internal lexicon of the Romanian language, can show the terminological scantiness of the text or language or, on the contrary, as Gafton (2012, p. 350–351) shows, they can reveal the fact that the translator achieved the skill to use this device in a far more complex manner: he addresses all Romanians, facilitating them the access to a text written in a certain area of the Daco-Romanian territory and going beyond the regional hall-mark of the lexical material.

2.2.5. In other cases, the author mentions the Latin, Hungarian or German correspondents of the old terms used: *Lîngoarea, carea se cheamă „boală de vite”. Latinește, „Lues Omasi”; unguerește, „Marha Dög” sau „Marha Pestis”; nemțește, „Löser Dürre, Magen-Seuche, Pest-Seuche” (13); Vărsatu de oi. Latinește, „Variolæ Ovium”, unguerește, „A’Iuhoknak Himlöje”, nemțește, „Die Blattern bez den Schaafen” (13–14); Boala de gură. Latinește, „Lues Oris”, unguerește „Száj-Fájás, Szájgyuladás”, nemțește „Maulsenche: Maul-Entzündung” (14); Boala de limbă. Latinește, „Aphta Linguae”, unguerește, „Nyelvenek fenefekélye”, nemțește „Zungen Krebs, Zungen-Schwemme” (14); Boala de picioare sau de unghii. Latinește, „Lues pedum seu unguicularum”, unguerește, „Köröm fájás, sántitás”, nemțește, „Klauen-Seuche” (14); Boala de plămîni. Latinește, „Lues pulmonis”, unguerește, „Tüdögyuladás”, nemțește, „Lungen-Entzündung” (14) etc.*

In such glosses, the neologic term does not appear; its absence might be explained by the scholar’s cautious attitude as regards its introduction in the linguistic usage.

2.2.6. A special category of glosses is given by the seven prescriptions elaborated in Latin (containing medicine formulas, quantity of ingredients etc.), which, with the help of *adecă*, are translated into Romanian: “[...] să se ungă aftele cu următoriu leac: Rc. Pulv. Absynthii rutæ, scordii aa unc. jj. Spiritus salis acidi drach. jj. Mellis com. q.s. Adecă: cu pulbere de pelin, de rută și de scordiu, din toate cîte doao uncii; din lamura sarei acră, drahme – doao și din miare comună cît e de lipsă sau de ajuns, ca să faci dintru aceste pulberi unsoare. De sînt aftele limbei gângrenoase, această unsoare să întrebuițezi: Rc. Pulv. Cascarillæ, salicis gentianæ, aa unc. jj. Camphor, drach. j. Ungventi ægyptiaci, mel rosarum aa q.s. F. Linimentum, adecă: să iai din pulbere de cascarila și de salce gențiana, dintr-amîndoao cîte doao uncii; de camfor, o drahmă, adecă un cheting; de unsoare de Eghipt, precum și de miare de ruje, dintr-amîndoao atîta cît e de lipsă, spre aceea ca, din toate aceste, să faci unsoare și cu aceea să se ungă gângrenoasele afte” (75–76) etc.

3. Characteristics of glossing the new terms

Several ways of explaining the new terms by glosses can be identified:

⁸Word known in the Transylvanian idioms, with the meaning of “a face comîndul” (pomană, praznic, bunuri adunate pentru înmormîntare).

3.1. The glosses render lexical units which cannot be decomposed: *apetita*, *adecă voia de a mânca* (lat. *appetitus*, germ. *Appetit*), *boale bronice*, *adecă lung vecuitoare* (lat. *cronicus*, *-a*, *-um*), *prurit*, *adecă mîncărime cu scărpinare* (lat. *pruritus*, it. *prurito*) etc. These translations maintain a semantic relation with the respective borrowings, even though it is not always accurate.

3.2. Glosses render lexical units that can be decomposed in the component parts: (*beuturi*) *antifloghistice*, *adecă asupra fierbințelei*, *circumciderea adecă tăierea împrejur*, *cu epidimie (cu încingere mai preste mult loc)*, *idrofobia adecă boală carea face a să îngrozi de apă*, *mațul duoden adecă cel de doasprezece degete de lung*, *sudorifere adecă ce fac sudoare* etc.

3.3. In many cases, the glosses are inaccurate, clumsy, the author using inadequately certain terms (because of the fact that the lexical borrowings did not have coverage in the internal lexicon); it is manifested, to a greater or a smaller degree, the losing of the semantic relation, by the various explanation, more or less approximately, of the meaning of the new terms⁹: *acrimonia sau ascuțimea*, *acurata (cu de ajuns)*; *aftele sau răniturile limbei*; *să se comită adecă să se încredințeze*; (sub pedeapsa) *confiscației (contraband)*; *să se defalce adecă să se cosască*; *disenteria adecă inima rea*; *spre generație adecă spre prăsire*; *necesitatea adecă lipsa*; *necesități sau strimtorări*; *proporția (potrivirea)* etc. In these situations, the new terms are semantically explained by the author in order to make them more accessible, without creating an accurate semantic equivalence. Therefore, the equivalences established through glosses are not always precise, there appearing differences in the meanings of the lexical borrowing and the old term: suppressed or substituted semantic marks or semantic amplification. Many glosses of the same term are built through semantic completion, meaning restriction or extension, that shows that, many times, the glossing provides only the contextual meaning: *acrimonia sau ascuțimea – acrimonia sau tăria*, *asprirea înrăotățită*; *cu afte adecă cu beșicuțe – aftele sau răniturile limbei*; *antifloghistice adecă asupra focului sau a aprinderii – antifloghistice adecă asupra fierbințelii*; *cautele adecă feriri – cautelele adecă luările aminte*, *apărările*, *scutirile contagiului*; *disenteria adecă inima rea*, *cea putredă – disenteria adecă cacășinge*, *inima cea rea*; *inflamația sau aprinderea – inflamație (aprindere, obrintitură)*; *periclu sau rischiiu adecă primejdia – rischiiu adecă primejdie*; *preservativ sau scutitoriu asupra pierzătoarei boală – preservativ adecă spre apărare*, *spre ferire*, *spre scutire*; *preservativă sau apărare – spre preservativă sau apărare*, *scutire de vărsat – preservativă adecă apărare*, *scutire adevărită*; *prurit adecă mîncătură scărpinătoare – prurit adecă mîncare cu scărpinare*; *să se scarifică adecă cu puțină împunsătură să se pleguiască sau rănească au cu cuțitul să se desfacă – să se scarifică adecă lin să se străpungă*; *simptome adecă schimbări fără cumpăt – simptomele sau schimbările cele fără cumpăt ale morbului adecă a boalei – simptomele sau schimbările cele necumpătate ale boalei*; *să se trucidă adecă să se junghie – să se trucidă sau să se împuște – să-l trucidă adecă să-l omori* etc.

3.4. There are, in the examined corpus, numerous glosses within which the lexical borrowings are equated with words belonging to the common lexicon, total or partial synonyms; these synonymic equivalences prove the rigorous scientific position of the Transylvanian scholar: *amputația adecă tăierea*; *astremitatele adecă marginile*, *capetele*, *sfrîșiturile*, *lăturile*; *aversația adecă urîrea*; *cadabru adecă trupul cel mort*; *castrația adecă jugănirea*; *causa sau pricina*; *cornute adecă vite cu coarne*; *custodie (pază)*; *damne adecă pagube*; *distanță (depărtare)*; *diverse adecă deosebite*; *se divide sau se împarte*; *falsă adecă neadevărată*; *fluid adecă curătoriu*; *genuin (adevărat)*; *nude adecă goale*; *ocasia (prilejul)*; *palatul adecă ceriul gurei*; *remediu (leac)*; *respirația adecă răsuflarea*; *sapidă (plăcută)*; *scabia adecă rîia*; *us adecă întrebuințare*; *veterinari sau doftori de vite* etc.

4. Conclusions

With an obvious didactic character, the text examined highlights the explanatory and interpretative effort of the author who, in the process of forming the scientific language, had to face the lack of abstract concepts and terms; he was confronted with numerous and important problems of terminology, raised by the phase in which the Romanian of the period found itself: a language that was an imperfect and laborious work

⁹See, for this, Niculescu (1978, p. 154–155).

instrument. Directly preoccupied with a more accessible reformulation of knowledge, P. Maior proves capable of realizing a compromise between the scientific accuracy and the readers' practical interests, between the neologic and the old, popular language. The gloss represents for him a device of inserting lexical borrowings, which are equated by synonyms or structures known by the reader. The overwhelming proportion of explanatory structures makes obvious the need of terminological clarification, the author assuring that the meaning of the new terms is understood by the reader. The high number of lexical terminological glosses, of the *lexical borrowing – old term* type shows that the scholar's main goal is the enrichment of the Romanian literary language and the creating of an erudite scientific terminology, an authentic profession he reaffirms in the postface of the writing: "Aceasta urmînd, nu numai limpede vei pricepe zisele cuvinte, ci și noao cunoștință de multe cuvinte românești agonisindu-ți, înțelepțește vei îndemna, aprins de dragostea neamului tău, a îmbogăți dialecta patriei tale, precum toate neamurile Evropei astăzi se nevoiesc nu numai a-și curăți limba sa, a o netezi și a o polii, ci și la acea culme de deplinire a o înălța, cît să o facă de ajuns avută spre împărtășirea tuturor științelor iubitorilor de învățătură oamenilor săi; voind, dorind și suspinînd mama tuturor, *natura*, ca toți fiii săi, dintră carii pre români mai cu ales talant i-au avuțit și i-au înfrumsățat, cu toată vîrtutea să-și deplinească priceperea și voința spre mărirea lui Dumnezeu, făcătorului său" (127–128). Therefore, the using of glosses aims at a well-established ideal: the formation of a cult, erudite literary lexicon in a period in which the formation of the scientific terminology in Romanian was stringent. In the case of glosses that render the concept through a periphrasis, which are clearly inferior, as number, to the terminological ones, the author's intent is that of informing and explaining (a typical action of culturalization, enlightening) and not that of creating a terminological equivalent in Romanian.

Bibliography

- Cuciureanu, Șt. (1959). *Italianisme la Petru Maior*, in "Studii și cercetări științifice", Iași, X, fasc. 1–2, p. 53–67.
- Dușu, Al. (1970). *Traducere și remodelare în cultura română din perioada Luminilor*, in Al. Dima (ed.), *Probleme de literatură comparată și sociologie literară*, Editura Academiei Romîne, București.
- Gafton, Al. (2012). *De la traducere la norma literară*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași.
- Maior, P. (1813). *Istoria besericei românilor*, Buda.
- Niculescu, Al. (1978). *Individualitatea limbii române între limbile romanice. 2. Contribuții socio-culturale*, București.
- Prodan, D. (1964). *Prefață to Gh. Șincai, Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, critical edition and introductory study by D. Ghișe and P. Teodor, preface by D. Prodan, Editura Științifică, București.
- Ursu, N. A. (1961). *Cărți de popularizare a științei traduse de Petru Maior*, in "Limba română", X, no. 2, p. 135–143.
- Ursu, N. A. (1962). *Formarea terminologiei științifice românești*, Editura Științifică, București.
- Ursu, N. A. (2012). *Alte două traduceri necunoscute ale lui Petru Maior*, in "Limba română", LXI, no. 3, p. 413–416.